

Metaphorical Language in the World of Soccer

JAVIER ARRANZ ALBÓ^{1,2,3*}

¹ Ramon Llull University (Spain)

² CESH. European Committee for Sports History

³ GRIES. Research and Innovation Group on Sports and Society

* Correspondence: Javier Arranz Albó
(javieraa@blanquema.url.edu)

Abstract

The purpose of this study is to demonstrate that soccer today has become a replacement for religion, not only as a transcendent deed but also as a real fact. The planet-wide scope that soccer has achieved in recent years leads us to believe that contemporary man has made soccer teams his object of worship, beliefs and yearning for happiness, appropriating terms that used to have exclusively religious semantics. Another purpose of this study is to report on the existence, within this field, of an entire set of symbols and rites more common to a sacred language than to the profane language of soccer. To find our results, we use a hermeneutic methodology grounded upon the analysis of secondary sources. We shall try to demonstrate how faith, one of the main features upon which religion is upheld, has changed its object of worship. That is, it has gone from being viewed as a metaphysical, transcendent concept to being reduced to and placed within an earthly human, or a group of human beings, namely soccer teams.

Keywords: soccer, religion, sacred, myths, rites

Introduction

Soccer is a phenomenon which has been the subject of research ever since it appeared in the mid-19th century, which is due to an entire set of humanistic disciplines that it encompasses, including sociology and anthropology. First, the conclusions of this study should allow us to state that from an anthropological perspective, soccer has become the ideal framework for the advent and development of an entire set of rituals, signs and symbols common to a religious context, and that they reflect the most characteristic features of societies. Therefore, we can regard soccer as a cultural event. As Lévi-Strauss says, “All cultures may be regarded as a set of symbolic systems, in the foreground of which is language and religion” (Augé, 1996, p. 47).

Llenguatge metafòric en el món del futbol

JAVIER ARRANZ ALBÓ^{1,2,3*}

¹ Universitat Ramon Llull (Espanya)

² CESH. Comitè Europeu de la Història de l'Esport

³ GRIES. Grup de Recerca i Innovació sobre Esport i Societat

* Correspondència: Javier Arranz Albó
(javieraa@blanquema.url.edu)

Resum

El propòsit d'aquest estudi és demostrar que el futbol actual s'ha convertit en un substitut de la religió. No només com un fet transcendent sinó com un fet real. La dimensió planetària que aquest ha adquirit en els darrers anys, ens pot fer pensar que l'home contemporani ha dipositat el seu objecte de culte, les seves creences i el seu anhel de felicitat en un equip de futbol, en el seu equip, apropiant-se de termes que eren exclusius de la semàntica religiosa. Aquest treball també té com a objectiu fer-se ressò de l'existència, dins d'aquest àmbit, de tot un conjunt de símbols i ritus més propis d'un llenguatge sacre que no pas del llenguatge profà futbolístic. Per a l'obtenció de resultats utilitzarem una metodologia de tipus hermenèutic i ho fonamentarem en l'anàlisi de fonts secundàries. Intentem demostrar com la fe, un dels principals trets en què se sustenta la religió, ha canviat el seu objecte de culte. És a dir, com ha passat de concebre's com a un concepte metafísic i transcendent a reduir-se i dipositar-se en un ésser humà terrenal, o bé en un col·lectiu d'éssers humans, com pot ser un equip de futbol.

Paraules clau: futbol, religió, sagrat, mites, ritus

Introducció

El futbol és un fenomen que ha estat objecte d'investigació des de la seva aparició a mitjan segle XIX. Això es deu a tot el conjunt de disciplines humanístiques que aquest abraça, com poden ser la sociologia i l'antropologia. En primer lloc, les conclusions d'aquest estudi ens haurien de permetre afirmar que el futbol, des d'una perspectiva antropològica, s'ha convertit en un marc idoni per a l'aparició i el desenvolupament de tot un conjunt de rituals, signes i símbols propis d'un context religiós, i que reflecteixen els trets més característics de les societats. Per tant, podem considerar el futbol com a un esdeveniment cultural. Tal i com diu Lévi-Strauss, “Tota cultura es pot considerar com un conjunt de sistemes simbòlics on en el primer pla se situen el llenguatge i la religió” (Augé, 1996, pàg. 47).

Soccer has gained a great deal of social and cultural significance in recent years. As Augé claimed, “No cosmonaut would be as popular today as a great athlete” (Augé, 1996, p. 70). Ignasi Ramonet seeks to raise our awareness of its holistic dimension when asserting that “not only is it a game but a total social phenomenon” (Ramonet, 2005, p. 17). Therefore, everything that surpasses the threshold of sport is something more than just a game. In world of soccer today, it is important to analyze the reason behind the use of a semantics that is closer to religious contexts than to the profane world of sports. However, in this study we also wish to highlight how the interest in soccer has reached unheard-of heights today, usurping the spaces of other disciplines, as mentioned above. We are no longer talking about language alone but also strive to go further and study how contemporary man, in his transcendent dimensions, has changed the object of worship. We are no longer talking about faith sustained on metaphysical symbols and signs but instead being deposited in our fellow human beings, specifically in the figure of a given soccer player or team.

In the period of modernity in which we are currently immersed, the phenomenon of religion is gradual losing sociocultural importance, but this loss of protagonism of religion in Western society contrasts with the appearance of elements from the sphere of religion in other cultural institutions, such as sports (Osúa, 2010, p. 322).

Therefore, we can conclude that soccer has sacralized profane spaces, and that among the many possible ways of doing this, it has done so by appropriating a theological semantics more common to religious contexts. This semantic aspect has fostered the conversion of stadiums into temples, where rituals are carried in which there are implicit “values typical of today’s societies” as Natalia Goltenboth put it (Goltenboth, 2006, p. 52). In the bleachers of soccer stadiums, social relationships become denser and the enthusiasm overflows the bounds of the merely individual. In major events, there tends to be a transcendence towards the sacred, as if one were attending a profane celebration.

It does not seek to occupy that [the space] of religion, and even though it does not try to find answers

El futbol, en els darrers anys, ha adquirit un gran significat social i cultural. Tal i com comenta Augé, “Cap cosmonauta assoleix avui dia la popularitat d’un gran esportista” (Augé, 1996, pàg. 70).

Ignasi Ramonet, ens volia fer conscients de la seva dimensió holística afirmant el següent: “No tan sols constitueix un joc sinó un fet social total” (Ramonet, 2005, pàg. 17). Per tant, tot allò que traspasa els llinars esportius és quelcom més que un joc. Actualment, en el món del futbol, és important analitzar el per què de l’ús d’una semàntica més pròpia de contextos religiosos que no pas del seu món profà. Aquesta incògnita també forma part de l’estudi del nostre treball. Tanmateix, volem destacar en aquest estudi com l’interès pel futbol ha arribat a dia d’avui a uns límits insospitats, usurpant, com dèiem, espais propis d’altres disciplines. Ja no parlem només d’un llenguatge sinó que pretenem anar més enllà i estudiar com l’home contemporani, en la seva dimensió transcendent, ha canviat l’objecte de culte; ja no parlem d’una fe sustentada en símbols i signes metafísics, sinó que l’ha dipositat en el mateix ésser humà, concretament en la figura d’un determinat jugador de futbol o en un determinat equip.

En el període de modernitat en el qual estem immersos s’està produint una pèrdua gradual de rellevància sociocultural del fenomen religiós, però aquesta pèrdua de protagonisme de la religió en la societat occidental contrasta amb l’aparició d’elements propis de l’àmbit religiós en altres institucions culturals, com és el cas de l’esport (Osúa, 2010, pàg. 322)

Així doncs, podem concloure que el futbol ha sacralitzat espais profans i ho ha fet, entre moltes maneres possibles, apropiant-se d’una semàntica teològica, més pròpia de contextos religiosos. Aquest aspecte semàntic ha facilitat convertir els estadis en temples, on es porten a terme rituals en què hi ha implícits, com comenta Natalia Goltenboth: “Valors típics de les societats actuals” (Goltenboth, 2006, pàg. 52). A les graderies dels estadis de futbol, les relacions socials es densifiquen i l’entusiasme desborda els límits d’allò merament individual. A les trobades importants s’acostuma a produir una transcendència cap allò sagrat, com si s’assistís a una celebració profana.

No pretén ocupar el lloc de la religió i si bé no pretén trobar respostes que donin sentit a la vida aconseguen

that make life meaningful, it does, for a few brief moments, allow us to enjoy a higher order where everyday problems disappear and where there is no room for existential questions, since ritual celebrations are allegories with a symbolic component (Nadal & Mas, 2010, p. 22).

In contrast, Desmond Morris believes that soccer is appropriating a space and blurring other cultural events like religion. In this regard, he states: “The religious signification of soccer events is unquestionable; a broad swath of the population has replaced religious services with soccer” (Morris, 1982, p. 19).

Methodology

The methodology used to conduct this study, or the pathway taken to give it substance, bearing in mind the nature of the topic at hand, is a hermeneutic methodological perspective that can help us properly interpret the quotes in the article. Furthermore, in order to shape and analyze this study, we mainly used secondary sources, texts based on real events which are backed by sociological, anthropological and religious studies. In the opinion of Turró, “everything that reports on a given reality” is considered a source (Turró, 2010, p. 17). Sources are a confluence between the researcher and the field they are studying, a means of helping them understand what they are studying, a kind of material that gives shape to a study and therefore that aims to meet the theoretical expectations.

We assume, *de facto*, that the epistemological foundation of the study is based on a hermeneutic model, so the texts we cite become an attempt to extract a compatible, coherent meaning. These texts primarily deal with historically documented events and beliefs. A text is a laboratory of the imagination through which our personality is shaped. We also have to become aware that our understanding of reality must emerge from the hermeneutic circle, which will provide us with an opening of meanings. We must be capable of properly interpreting life and societal events and analyzing their shortcomings, a characteristic which we can attain through the process of historical interpretation. As Heidegger noted in Mèlich (2010), “we [always] understand based on an understanding” (p. 180), a feature which makes

per uns instants gaudir d’un ordre superior on desapareixen els problemes quotidians i on no hi ha espai per a qüestions existencials, ja que les celebracions rituals són al·legories amb un component simbòlic (Nadal & Mas, 2010, pàg. 22).

Desmond Morris, en canvi, creu que el futbol s’està apropiant d’un espai i que difumina altres esdeveniments culturals com el fet religiós. Sobre aquest aspecte, comenta: “És indubtable la significació religiosa dels esdeveniments futbolístics; un ampli sector de la població ha substituït pel futbol les funcions religioses” (Morris, 1982, pàg. 19).

Metodologia

La metodologia emprada per a l’elaboració d’aquesta recerca o el que vindria a ser el mateix, el camí recorregut per donar-li forma, tenint en compte la natura de la temàtica tractada, ens fa seguir una perspectiva metodològica hermenèutica que ens pot ajudar a una correcta interpretació de les cites de l’article. A més a més, per a la configuració i l’anàlisi d’aquest estudi s’han utilitzat bàsicament fonts secundàries, textos basats en fets reals. Aquests es recolzen en recerques de caire sociològic, antropològic i religiós. Per Turró, es consideren fonts “Tot allò que ens dona notícia d’una determinada realitat” (Turró, 2010, pàg. 17). Les fonts són un nexa d’unió entre l’investigador i l’àmbit que tracta d’estudiar, un mitjà per ajudar a la comprensió del que es vol estudiar; un material que donarà forma al nostre estudi i per tant, que intentarà donar resposta a les expectatives teòriques.

Assumim, *de facto*, que la base epistemològica de l’estudi està basada en un model hermenèutic, els textos que citem esdevenen un intent d’extreure’n un sentit compatible i coherent. Aquests versen bàsicament sobre fets i creences documentades històricament. El text és un laboratori de l’imaginari mitjançant el qual es forma la nostra personalitat. També hem de prendre consciència que la nostra comprensió de la realitat ha de sorgir del cercle hermenèutic, fet que ens proporcionarà una obertura de significats. Hem de ser capaços d’interpretar correctament els esdeveniments de la vida i de la societat i analitzar les seves mancances, una característica que podem assolir mitjançant el procés d’interpretació històrica. Com apunta Heidegger, a Mèlich (2010), sempre “Comprenem a partir d’una comprensió” (pàg. 180), un tret que fa de la precomprensió un pressupòsit indispensable,

pre-understanding an indispensable assumption which is determined by our understanding of the world. The hermeneutic tradition, meant as a discipline that examines the technique of interpreting texts, shall give our study substance.

Hermeneutics is a method of discovery which should complement empirical research, such that the reconstruction of a historical or social situation, as in our study, requires us to relive human experiences. Ricoeur's hermeneutic thinking requires us to highlight the function of distance as a necessary preamble to a fair appropriation of the text.

... a first distance between the text and its author, because once it is achieved, the text takes on a kind of autonomy from its author, a race of meaning gets underway. Another distance will exist between the text and its successive readers. They must respect the world of the text in its otherness (Pontifical Biblical Commission, 1994, p. 415).

Hermeneutic praxis will require us to interpret expressions and objectivizations of human life, given that the past and present can be associated by this kind of written story. Understanding the texts of the past can help us understand the present, to expose or improve the integral formation of the person and thus protect the values of the culture and humanity.

Finally, we should stress that the analysis of the texts chosen for this study was based on a theoretical model comprised of two kinds of knowledge: explanatory and comprehensive. Explanatory knowledge refers to asking the question of what explaining is, sharing particular expressions and associating them with universal laws. Comprehensive knowledge requires us to capture what is particular in its meaning, its prior signification. All knowledge is the creation of meaning, and the hermeneutic truth is subjective because it has to be interpreted and reflected on from our own position. Dilthey (Arranz, 2012) states: “They are captured by experiences” (p. 77); that is, the text must be respected in its otherness. Therefore, the methods of literary and historical analysis are needed for the interpretation. What Dilthey wanted to tell us is that the meaning of texts cannot emerge fully if they are not updated within the experience of the readers that appropriate them. According to this author, these texts can introduce us into the world of relations between

la qual es troba determinada per la nostra comprensió del món. La tradició hermenèutica, entesa com a disciplina que versa sobre la tècnica d'interpretar textos, donarà cos aquesta investigació.

L'hermenèutica es presenta com un mètode de descobriment que ha de complementar la investigació empírica, de manera que la reconstrucció d'una situació històrica o social, com és el nostre cas, ens exigeixi reviu les experiències humanes. El pensament hermenèutic de Ricoeur ens obliga a posar en relleu la funció de la distància com un preàmbul necessari per una justa apropiació del text.

Una primera distància existeix entre el text i el seu autor, perquè un cop produït, el text adquireix una certa autonomia en relació amb el seu autor, s'inicia una cursa de sentit. Un altra distància existirà entre el text i lectors successius. Aquests han de respectar el món del text en la seva alteritat (Pontifícia Comissió Bíblica, 1994, pàg. 415).

La praxi hermenèutica ens obligarà a interpretar manifestacions i objectivacions de la vida humana, atès que el passat i el present es poden vincular mitjançant un relat escrit en aquesta clau. Comprendre els textos del passat ens pot ajudar a comprendre el present, per vetllar o per millorar la formació integral de la persona, i, així, protegir els valors de la cultura i de la humanitat.

Per últim, cal destacar que en l'anàlisi dels textos triats per elaborar aquest estudi, hem partit d'un model teòric compost per dos tipus de sabers: l'explicatiu i el comprensiu. El saber explicatiu es refereix a la formulació de la qüestió de què és explicar, exposar manifestacions particulars i reconduir-les a lleis universals. El saber comprensiu ens obliga a captar el que és particular en el seu sentit, la seva significació prèvia. Tot coneixement és creació de sentit i la veritat hermenèutica és subjectiva perquè ha de ser interpretada i reflexionada des de la nostra posició. Dilthey (Arranz, 2012) comenta; “Són les captades per les vivències” (pàg. 77), és a dir, s'ha de respectar el text en la seva alteritat. Per tant, els mètodes d'anàlisi literari i històric són necessaris per a la interpretació. El que Dilthey ens volia comunicar és que el sentit dels textos no es pot donar plenament si aquests no són actualitzats en la vivència dels lectors que se'ls apropren. Segons l'autor, aquests textos ens poden introduir en el món de les relacions entre els individus i tots aquells fets que giren al voltant

individuals and all the deeds that revolve around human beings, which requires us to understand the objectivizations of the spirit. Therefore, hermeneutics will be meaningful inasmuch as it has to foster the relationship between totality and individuality, in other words, between the text and the context, striving not to take subjective stances. As Marqués stated: “The vital relationships with what the text deals with takes the shape of a pre-understanding” (Pontifical Biblical Commission, 1994, p. 412).

Results

Contextual Framework

One of the reasons behind the considerable development of sports in general and soccer in particular is simultaneously a widespread concern with control of the body as an aesthetic response, and its increasingly strong resonance and prominence in the media. Now should we forget the economic profits and prestige stemming from the professional practice of soccer based on the social impact of the televised broadcasts of matches:

For the first time, at regular intervals and stable timetables, millions of individuals sit down at the household altar to participate in the same ritual. They witness the drama played out in a venue by 23 practitioners before a mass of thousands of faithful followers who stand up and shout depending on the vagaries of the match (Augé, 1982, p. 23).

This impact is not recent. In his works, the anthropologist Jordi Salvador Duch cites texts that explain it: “Every Sunday, just as there was mass at twelve, in the afternoons the men were devoted to listening to soccer on the radio” (Duch, 2005, p. 33). Therefore, we can accept that the analysis of religious practices can be comparable to the social reality of soccer. The gathering of a host of individuals experiencing the same feelings and expressing them with the rituals of chants generate the appropriate conditions to create states of transcendence among the faithful. Religion speaks to us of the existence of fantastical beings called gods, spirits and demons, all of them endowed with prodigious powers. Émile Durkheim regarded their presence as a key factor that gave rise to myths:

de l'ésser humà. Això ens obligarà a una comprensió de les objectivacions de l'esperit. Per tant, l'hermenèutica tindrà sentit en la mesura que haurà de fomentar la relació entre la totalitat i la individualitat, o el que és el mateix, entre el text i el context, intentant no caure en postures subjectives. Tal i com comenta Marqués: “La relació vital amb la cosa de què tracta el text pren la forma d'una precomprensió” (Pontificia Comissió Bíblica, 1994, pàg. 412).

Resultats

Marc contextual

Una de les causes del desenvolupament considerable dels esports en general i del futbol en particular, es deu, simultàniament, a una preocupació generalitzada pel control del cos, com a una resposta estètica, i també al ressò que se ha tingut cada vegada més fort i amb major protagonisme, als mitjans de comunicació. No s'han d'oblidar els beneficis econòmics i el prestigi que es deriva de la pràctica professional del futbol a propòsit de l'impacte social de les retransmissions televisades dels partits:

Per primera vegada, a intervals regulars, a una hora determinada, milions d'individus s'instal·len davant dels seus altars domèstics per participar d'un mateix ritual. Assisteixen al drama jugat en un lloc per vint-i-tres oficients davant d'una massa de milers de fidels que s'aixequen, criden segons les peripècies del joc” (Augé, 1982, pàg. 23).

Aquest impacte no és un fet recent. L'antropòleg Jordi Salvador Duch recull en la seva obra textos que ho expliquen: “Els diumenges, de la mateixa manera que hi havia missa de dotze, les tardes del homes quedaven consagrades a escoltar el futbol per la ràdio” (Duch, 2005, pàg. 33). Així doncs, podem acceptar que l'anàlisi de les pràctiques religioses poden ser comparables amb la realitat social del futbol. La reunió d'una multitud d'individus experimentant els mateixos sentiments i expressant-los amb els rituals dels cants, generen les condicions apropiades per crear estats de transcendència d'aquests fidels. La religió ens parla de l'existència d'éssers fantàstics anomenats déus, esperits i dimonis, tots ells dotats d'uns poders prodigiosos. Émile Durkheim, considerava la seva presència com un element clau que va donar origen als mites:

Once the words were determined to designate the spiritual beings that the popular imagination had placed behind things, the reflection shifted towards these words themselves; they posed all sorts of riddles and myths were invented to resolve these problems (Durkheim, 1982, p. 136).

From the sociology of religion, we should focus on their social functions. Religions are important symbolic systems that strive to shape the ultimate meaning of human life, both individual and collective, providing societies with coherence. As Jordi Osúa notes, religious also have to do with the absolute and the transcendent, with the supernatural and the mysterious. Currently we are witnessing the sacralization of social realities, “the immanent sacred” (Osúa, 2009, p. 6).

Societies engender sacredness through festivals, which are the appropriate space for holding rites. Contemporary culture has shifted the meaning of the traditional festival, and it is filled with religious connotations in other cultural spheres, such as soccer. Therefore, we can state that there has been an alteration, since we have ceased to speak about the Feast Day of Corpus Christi and now call it the Champions League. Nor do we discuss the Holy Trinity as a theological concept but instead we shift it to the realm of soccer.

In a dispatch by Rafael Ramos (5.5.2011), the newspaper *La Vanguardia* reported on a news item that appeared in the French newspaper *L'Équipe* based on the quality of the soccer players from FC Barcelona, which said: “Barça, lord and master, considers Iniesta the top midfielder, and his combination with Xavi and Messi is the Holy Trinity”.

The world of soccer also talks about followers, disciples and other terms that are more common to a sacred context and language. It is clearly a way of sacralizing the profane in order to confer upon them the status of religion. In this case, the profane is represented by soccer. The media often use semantic and linguistic features that bring soccer close to the world of religion.

In certain spheres, “soccer is regarded as a modern replacement for the Christian religion” (Osúa, 2010, p. 346). Indeed, soccer fills the voids left by the retreat of Christianity. Secular societies have appropriated this sport, and to do so they have turned it into an element of contemporary culture with a vast

Un cop van estar fixades les paraules per designar els éssers espirituals que la imaginació popular havia col·locat darrere de les coses, la reflexió es va tornar cap a aquestes paraules en si mateixes, plantejaven tota classe d'enigmes i va ser per resoldre aquests problemes que es van inventar els mites (Durkheim, 1982, pàg. 136).

Des de la sociologia de la religió, hem d'atendre les seves funcions socials. Les religions són grans sistemes simbòlics que procuren un sentit darrer a la vida humana, individual i col·lectiva, proporcionant coherència a les societats. Les religions, com apunta Jordi Osúa, també tenen a veure amb l'absolut i el transcendent, allò sobrenatural i allò misteriós. Actualment s'està produint el fenomen de la sacralització de les realitats socials: “El sagrat immanent” (Osúa, 2009, pàg. 6).

Les societats engendren la sacralitat a través de la festa, i aquesta suposa un espai adient per al desenvolupament dels ritus. La cultura contemporània ha desplaçat el significat de la festa característica i està plena de connotacions religioses en altres ambients culturals, el futbol n'és un exemple. Per tant, es pot dir que s'ha produït una alteració, ja que hem deixat de parlar de la festa del Corpus Christi i ara l'anomenem la final de la Champions League. Tampoc no parlem de la Santíssima Trinitat com un concepte teològic, sinó que la trasludem a l'àmbit futbolístic.

El diari *La Vanguardia*, en una crònica de Rafael Ramos (5.5.2011), es feia ressò d'una notícia apareguda al diari francès *L'Équipe* que publicava, arran de la qualitat dels futbolistes del FC Barcelona, aquestes paraules: “El Barça, amo i senyor, considera Iniesta passador de somni i la seva combinació amb Xavi i Messi és la Santíssima Trinitat”.

El món del futbol també ens parla de seguidors, de deixebles i d'altres termes que són més propis d'un context i d'un llenguatge sagrat. És, sense cap mena de dubte, una manera de sacralitzar els aspectes profans per atorgar-los l'estatus de religió. En aquest cas, l'aspecte profà vindria representat pel futbol. Els mitjans de comunicació sovint utilitzen aspectes semàntics i lingüístics que ens apropen el futbol al món de la religió.

En certs àmbits “Es considera el futbol un substitut modern de la religió cristiana” (Osúa, 2010, pàg. 346). Veritablement, el futbol omple els buits provocats pel retrocés del cristianisme. Les societats laiques s'han apropiat d'aquest esport i per aconseguir-ho, l'han convertit en un element propi de la cultura contemporània amb un

power of attraction over millions of human beings all over the planet.

Secularization has been one of the elements and has become a cornerstone of modern society. The usurpation of terms from religion which have become an important part of soccer semantics is one of its effects. As Ángel Castiñeira states: “Secularization has come to be viewed as an immanent dimension of the human condition” (Castiñeira, 1991, p. 101). The modern condition entails a liberating component, the desire to suppress the yoke of destiny and redefine life as an open, multiple undertaking. For this reason, as the immanent self-re-appropriation of the human condition, as a rejection of all transcendent dimensions viewed as imposed, or as the adherent to the human project itself, it is ultimately the denial of all origins outside man and seeks to ground his existence. This point is unquestionably the underpinning of this replacement of religion by soccer as a transcendent value. Contemporary citizens’ obsession with sports training has become a worldwide passion, a universal referent and one of the features of male culture. The eminent French sociologist Christian Bromberger (2000) posed the question of determining whether the pleasure for this sport was due to the uncertainty of the final score or whether it was due solely to an interest in the very seduction of the game due to this obsession with the sport of soccer.

The utterance by Jordi Osúa (2009), “it is possible that the West is at the vanguard of a religion and doesn’t even know it” (p. 29), likely makes us aware of the importance and social weight of this sports practice. The revival of the agonistic spirit like struggle, personal effort and the collective spirit, has merged with features engendered by contemporary societies like competitiveness. The zeal for winning and the outsized passion of the masses which have been represented in the liturgy of the soccer match through an entire series of rituals coexist with other aspects that are closer to Darwinist social conceptions, giving rise to a social categorization not only among players but also among the audience of the event, which is now considered a spectacle. Speaking about luck, fortune, swift rises and losses from media pressure, the ostracism of the elite soccer player, the dependence on magical and superstitious rituals... brings us closer to the darker side of this sport through certain rituals.

gran poder d’atracció sobre milions d’èssers humans de tot el planeta.

La secularització ha estat un dels elements i ha esdevingut un dels pilars de les societats modernes. La usurpació de termes més propis de la religió que han passat a formar part important de la semàntica futbolística és un dels seus efectes. Tal i com defineix Ángel Castiñeira: “La secularització ha adquirit una dimensió immanent de la condició humana” (Castiñeira, 1991, pàg. 101). La condició moderna porta implícita a la vida humana un component alliberador, el desig de supressió del jou del destí i la redefinició de la vida com a projecte obert i múltiple. Per això mateix, com a autoreapropiació immanent de la condició humana, com a rebuig de tota dimensió transcendent vista com a imposada o com adherent al propi projecte humà, és al capdavant la negació de tot origen aliè a l’home i pretén fonamentar la seva existència. En aquest punt és, sens dubte, on rau el fonament d’aquesta substitució del futbol, com a valor transcendent, en lloc de la religió. L’obsessió del ciutadà contemporani per aquest entreteniment esportiu ha esdevingut una passió planetària, un referent universal i un dels elements de la cultura masculina. L’eminent sociòleg francès Christian Bromberger (2000), va plantejar la qüestió de comprendre si el plaer per aquest esport era degut a la incertesa del marcador final o bé, si es devia només a un interès per la pròpia seducció del joc arran d’aquesta obsessió per l’esport del futbol.

Probablement la sentència que Jordi Osúa (2009) ens ofereix quan comenta el següent: “És possible que Occident estigui a l’avantguarda d’una religió, i no ho sàpiga” (pàg. 29), ens fa prendre consciència de la importància i del pes social que repercuteix d’aquesta pràctica esportiva. La recuperació d’esperit agonístic com la lluita, l’esforç personal i l’esperit col·lectiu, s’ha fusionat amb trets engendrats per les societats contemporànies com ara la competitivitat. L’afany de triomfs i la passió desmesurada de les masses que s’han vist representats en la litúrgia del partit de futbol per tot un seguit de rituals que conviuen amb altres aspectes més propers a concepcions socials darwinistes, han donat lloc a una categorització social, no només entre els jugadors, sinó també entre els assistents a l’esdeveniment, ara considerat un espectacle. Parlar de la sort, la fortuna, els ràpids augments i les pèrdues de la pressió mediàtica, de l’ostracisme del futbolista d’elit, la dependència de rituals màgics i supersticiosos..., ens apropa mitjançant alguns rituals a la part més fosca d’aquest esport.

The Liturgy of Soccer

The liturgy of soccer resembles an act of faith, and as such, it can lead the collective to forge intense emotional bonds, a phenomenon that Michael Maffessoli called “Proxemia” (Osúa, 2009, p. 29). For the duration of the match, the individuality of the contemporary citizen is replaced by a series of collective rituals which seek to express a sense of shared solidarity. Anyone who may be anonymous during the week finds a confidante and accomplice in the stadium on Sunday through this supposed passion, and during that time a space of emotional encounter is formed which to the audience is the liturgy of the match. The cyclical return of the rituals of soccer and matches brimming with emotions generates an entire symbology that is reminiscent of the solemn traditions of the major religious rituals. Bruner notes, “the team essence appears as a *prêt-à-porter* suit for the collective identity, symbolized by the jersey and club colors worn by the fans in a zeal for personal and social recognition to feel like they exist” (Brune, 1999, p. 21). The states of collective effervescence and ecstasy which the faithful attain have turned soccer into a mass spectacle that engenders a series of rituals. Christian Bromberger states that soccer is capable of “giving specific shape to the audience’s deepest feelings” (Bromberger, 2000, p. 257). Therefore, it is legitimate to suggest that a soccer match is similar to a sacred ceremony. The definition of rites requires a series of combinations that Bromberger (2000) calls “substantive properties” (p. 258), which make them different from more trivial everyday behaviors. First, a rupture with the daily routine is needed. Secondly, a specific temporal framework is essential. And finally, there must be a painstakingly devised plan of ceremonies repeated in a regular cycle, consisting in an entire series of words uttered and gestures and acts performed. To be considered a ritual, a symbolic configuration is also needed that lays the groundwork for the ritual practice and ensures that it is observed.

In this study, we uphold the thesis that there is a fairly widespread tendency to compare soccer with a religious order. Team fans have been caricatured as an entity similar to religious fanatics. The stadium turf has been referred to as sacred ground, and the stadium has become a site which is often called a “sanctuary”, as cited previously when referring to

La litúrgia del futbol

La litúrgia del partit de futbol és semblant a un acte de fe i com a tal, pot dur la col·lectivitat a establir uns llaços emocionals intensos, fenomen que Michael Maffessoli va anomenar “Proxèmia” (Osúa, 2009, pàg. 29). La individualitat del ciutadà contemporani queda substituïda, durant l’estona que dura el partit, per un seguit de rituals col·lectius que volen expressar un sentiment de solidaritat comú. Qualsevol persona que pot ser anònima durant la setmana troba un confident i un còmplice el diumenge a l’estadi arran d’aquest suposat apassionament, i, en aquest moment, es forma un espai de trobada emocional que suposa l’assistència a la litúrgia del partit. El cíclic retorn dels rituals del futbol i els partits plens d’emocions, generen tota una simbologia que ens recorden les tradicions solemnes dels grans rituals religiosos. Bruner apunta: “L’equip essència apareix com un vestit *prêt-à-porter* de la identitat col·lectiva, simbolitzat per la samarreta i els colors del club que vesteixen els seguidors, en un afany de reconeixement personal i social per sentir que existeixen” (Brune, 1999, pàg. 21). Els estats d’efervescència i d’èxtasi col·lectius als quals arriben els fidels, han convertit el futbol en un espectacle de masses que engendra tot un seguit de rituals. Christian Bromberger, ens comenta que el futbol és capaç “De donar forma concreta als sentiments més profunds del públic” (Bromberger, 2000, pàg. 257). És lícit, doncs, suggerir que un partit de futbol és similar a una cerimònia sagrada. Les definicions de ritus necessiten una sèrie de combinacions que Bromberger (2000) anomena: “propietats substantives” (pàg. 258), que el fan diferent d’uns comportaments regulars més trivials. En primer lloc, és necessària una ruptura amb la rutina diària. En segon lloc, cal un marc específic i temporal. Per últim, caldria contemplar un pla curosament programat de cerimònies reiterades dins un cercle regular, consistent en tot un seguit de paraules pronunciades, de gestos i de fets. Per considerar-ho un ritual, també cal una configuració simbòlica que prepari el terreny per a la pràctica ritual i que pugui garantir la seva observació.

En aquest estudi es defensa la tesi que hi ha una tendència bastant estesa i consistent a comparar el futbol amb un ordre religiós. S’han caricaturitzat els seguidors dels equips com una entitat semblant als fanàtics de la religió. Habitualment, es parla de la gespa de l’estadi com la gespa sagrada i l’estadi es converteix en un recinte que sovint rep el nom de “santuari”, com hem citat anteriorment

Desmond Morris. Furthermore, the best players are idolized and regarded as divine beings. The shareholder boards of clubs have become inner sanctums. Based on this transformation, Luis Suñen says the following:

The transformation of clubs into corporations and the loss of sports romanticism has led us not to a metaphor of life but to life turned inside out with the arrival of presidents who are also businessmen and apparently poor ones at that (Suñen, 2003, p. 66).

Superstitions and religious practices are common in the bleachers. The fans sing songs, and even though the lyrics are sometimes obscene, they parallel the hymnals of religion. Therefore, we do not believe that comparing a soccer match to a church service is such a presumptuous idea. It is a fact that Desmond Morris noted: “Among soccer events, the religious meaning could establish a comparison based on the most significant aspects of both phenomena” (Morris, 1982, p. 65).

What seems clear is that a broad swath of the population has replaced soccer for religious functions as churches have emptied out after the weakening of Christian faith, particularly in western Europe, a factor that has led the religious communities in large cities to lose a major social event. Church gatherings used to be more than community prayer: they represented an affirmation of group identity and gave their members a sense of belonging. Therefore, they were both a social and a theological event. Just like in a religious gathering, the event of the liturgy of a soccer match is not only a gathering of the faithful but also something deeper inasmuch as it reaffirms their sense of collectiveness, not because they believe in a religious conviction but instead because they believe in a team, they show loyalty to certain colors. The liturgy of the match provides contemporary man with the right framework to express and channel the frustrations and malaise typical of competitive capitalistic societies, which is even further aggravated in times of crisis. The German political theoretician Gerhard Vinnai says:

The dissatisfaction caused by social conditions under advanced capitalism require some kind

fent referència a Desmond Morris. A més, els millors jugadors són idolatrats i considerats éssers divins. Les juntes directives actualment accionistes del club, s’han convertit en un *sancta sanctorum*. Luis Suñen comenta arran d’aquesta transformació el següent:

La transformació dels clubs en societats anònimes i la pèrdua de romanticisme esportiu ens ha portat no una metàfora de la vida sinó la vida mateixa girada del revés, amb l’arribada dels presidents que també són homes de negocis, i, pel que es veu, molt dolents homes de negocis (Suñen, 2003, pàg. 66).

Les supersticions i les pràctiques màgiques són pràctiques comunes a les grades. Els fanàtics canten cançons i malgrat que la seva lletra és algunes vegades obscena, té un paral·lisme amb l’himnari propi de la religió. Per tant, comparar un partit de futbol amb un ofici eclesiàstic, creiem que no és una idea tan agosarada. És un fet que Desmond Morris va observar: “Entre els esdeveniments futbolístics, i la significació religiosa es podia establir una comparació basant-se en els aspectes més significatius d’ambdós fenòmens” (Morris, 1982, pàg. 65).

El que sembla clar, és que un ampli sector de la població ha substituït les funcions religioses pel futbol a mesura que les esglésies, sobretot d’Europa Occidental, s’han anat buidant amb el debilitament de la fe cristiana, un factor que ha provocat que les comunitats de les grans ciutats hagin perdut un important esdeveniment social. Les reunions eucarístiques suposaven alguna cosa més que una pregària comunitària: representaven un afirmació de la identitat de grup, tot atorgant als seus membres un sentit de pertinença a un grup. Per tant, era tant un esdeveniment social com teològic. De la mateixa manera que en una reunió religiosa, l’esdeveniment de la litúrgia del partit de futbol no solament suposa una congregació de fidels, sinó quelcom més profund en la mesura que reafirma el sentit de la col·lectivitat, però no per creure en una convicció religiosa sinó per fer-ho en un equip, per donar fidelitat a uns colors determinats. La litúrgia del partit proporciona als homes contemporanis un marc adient on poder expressar i canalitzar les frustracions i el malestar típic de les societats capitalistes i competitives, un fet més agreujat en temps de crisi. Gerhard Vinnai, teòric polític alemany, comenta:

La insatisfacció produïda per les condicions socials sota el capitalisme avançat exigeix algun tipus de

of emotional unburdening in order not to lead to the destruction of bourgeois society; it has to be channeled through safe channels: soccer provides the occasion for an emotional release of this kind. (Morris, 1982, p. 20).

We cannot forget that soccer, contextualized as a sports spectacle, works as a space of social commemoration. It has the power of ritual, of the magnificent, and it is enveloped in an aura that is capable of transforming everyday life in this way.

López (1997) explains that all sports spectacles operate as “spaces of social commemoration” (p. 13), since they have the power of ritual, the magnificent, and are experienced with a kind of delirium of grandeur that can transform everyday life. The stadium, the lights, the technology and the mystery of the unforeseeable are elements that generate the festive atmosphere surrounding the entire system of our culture and has been interpreted in different ways. People pray and recite prayers from the missal of the church of Maradona and compose prayers of all kinds with the goal of sanctifying an important player, but only fans have the power to sanctify and deify their idols, as well as to reject them with indifference and use ostracism as a way of meting out punishment. Marc Augé claims that “soccer is a complex social phenomenon since it encompasses all the elements of a society and allows for other vantage points from different disciplines” (Augé, 1999, p. 58). Therefore, it is a social phenomenon that is not reductionist since it is open to everyone, unlike early Christianity.

Durkheim’s vision captured in his work *Elementary Forms of Religious Life* is likely based on an axiom which ends up concluding that there are similar traits among certain social and religious events. In this way, he crafts the following reflection: “What essential difference is there between a gathering of Christians celebrating their liturgical acts or a gathering of Jews celebrating the flight from Egypt and a gathering of citizens celebrating any major event?” (Durkheim, 1982, p. 397). In consequence, Durkheim believes that there cannot be a society that does not feel the need to conserve and reaffirm the collective feelings and ideas that provide them with their unity and personality at regular intervals. Just like in Durkheim’s ethnographies, in a soccer match we find an assembly excited by a shared passion,

descàrrega emocional perquè no condueixi a l’enderrocament de la societat burgesa, ha de ser canalitzada per canals segurs; el futbol proporciona una ocasió per a l’alliberament emocional d’aquest tipus (Morris, 1982, pàg. 20).

No podem obviar que el futbol contextualitzat com a espectacle esportiu, funciona com un espai de commemoració social, té la força del ritual, d’allò magnífic i l’envolta una aurèola capaç de transformar la vida quotidiana a aquest efecte.

López (1997) explica que tots els espectacles esportius funcionen com “Espais de commemoració social” (pàg. 13), ja que tenen la força del ritual, d’allò magnífic i són viscuts amb un cert deliri de grandesa que pot transformar la vida quotidiana. L’estadi, la lluminositat, la tecnologia i el misteri de l’imprevisible són elements que generen un ambient festiu, que envolta tot el sistema de la nostra cultura i que ha estat interpretat de diverses formes. La gent prega i recita oracions del missal de l’església *maradoniana* i compon pregàries de tota mena amb l’objectiu de santificar algun dels jugadors importants, però només els aficionats tenen la potestat de santificar i divinitzar els seus ídols, també de rebutjar-los en forma d’indiferència i emprar l’ostracisme com una manera d’executar el càstig. Marc Augé afirma que “El futbol és un fet social complex, doncs conté tots els elements de la societat i permet altres punts de vista de diverses disciplines” (Augé, 1999, pàg. 58). Es tracta, doncs, d’un fenomen social que no és reduccionista, ja que està obert a tothom, a diferència del cristianisme en els seus orígens.

Probablement, la visió de Durkheim plasmada en la seva obra *Les formes elementals de la vida religiosa* parteix d’un axioma que acaba conclouent que hi ha fets similars entre certs esdeveniments socials i religiosos. D’aquesta manera, es formula la següent reflexió: “¿quina diferència essencial hi ha entre una reunió de cristians celebrant els seus actes litúrgics o una reunió de jueus festejant la fugida d’Egipte, amb una reunió de ciutadans celebrant algun gran esdeveniment?” (Durkheim, 1982, pàg. 397). Com a conseqüència, Durkheim, entén que no hi pot haver societat que no senti la necessitat de conservar i reaffirmar a intervals regulars els sentiments i les idees col·lectives que els proporciona la seva unitat i personalitat. En un partit de futbol trobem, de la mateixa manera que en les etnografies de Durkheim, una assemblea enardida per una passió comuna,

which he called “a mimetic ritual” (Durkheim, 1982, p. 136). This aspect will prompt the notion of unity and reality of a collective. Eucharistic worship gatherings from the Christian religion, with their signs, rituals and symbols, clearly play a similar purpose to what happens in a group of fans who fervently flock to the soccer stadium joined by a shared devotion towards their soccer team. In both examples, the emotional component helps foster the sense of group belonging. There is another similar feature, since in both soccer and the Christian religion this feature of common non-segregation was the outcome of a difficult, costly process since both of them had a complicated start.

The uncertain fate of contemporary man finds massive manifestations in the stadium to be a faithful reflection of society. Hence, merit is fervently celebrated. Performance and competitiveness among peers highlights the uncertainty and ever-changing nature of the individual and collective condition.

Soccer, a Profane Religion

In both spheres, religious and soccer, the non-segregating positions ultimately won out, giving freedom of belonging to the religious group to some and freedom of sports practice to others. As Jordi Salvador Duch noted: “Today, the spectacle of soccer has become an object for everyone and is not targeted to any specific social group; for this reason, soccer work as a religious phenomenon” (Duch, 2005, p. 64). Through soccer, there is a revival and renewed appreciation for ritual. Therefore, we can speak about a displacement of the sphere of ritual from the religious to the secular domain. The stadium, soccer teams and technology, coupled with the mystery of the unforeseeable in this sport, generate a festive atmosphere laden with symbolism, ranging from the purely magical and superstitious to an entire set of specific rituals. Soccer acts socially as a machine of catharsis and can become a tamer of the aggressiveness of the individual, who finds an escape and channel in their everyday lives. Soccer has become a truly ceremonial act.

Soccer today has led us to the concept of universal morality. A new kind of heroism has been spawned which soccer society mythicizes. A new

allò que ell va anomenar “Un ritual mimètic” (Durkheim, 1982, pàg. 136). Aquest aspecte, suscitarà la noció d’unitat i de realitat d’una col·lectivitat. Sens dubte, les reunions eucarístiques de culte pròpies de la religió cristiana, amb els seus signes, rituals i símbols, tenen una funció anàloga a la que s’esdevé en un grup d’aficionats que fervorosament acudeixen a un estadi de futbol units per la mateixa devoció que senten envers el seu equip de futbol. En ambdós exemples, el component emocional ajuda a potenciar el sentiment de pertinença de grup. Hi ha també un altre fet homòleg, ja que tant en el futbol com en el cas de la religió cristiana, aquest tret de no segregació comuna va ser fruit d’un procés difícil i costós degut a que els inicis van ser difícils en ambdós casos.

L’incert destí de l’home contemporani troba en les manifestacions massives, que tenen lloc a l’estadi, un fidel reflex social. D’aquí, que se celebri el mèrit fervorosament. El rendiment i la competitivitat entre iguals posen de relleu la incertesa i el caràcter canviant de la condició individual i col·lectiva.

El futbol, una religió profana

En els dos fets, el religiós i el futbolístic, van triomfar les posicions i les postures no segregants, donant llibertat de pertinença al grup religiós als uns i llibertat de pràctica esportiva als altres. Tal i com apunta Jordi Salvador Duch: “L’espectacle del futbol actualment s’ha convertit en una cosa de tots i no va destinat a cap grup social en concret; és per aquest motiu que el futbol funciona com un fenomen religiós” (Duch, 2005, pàg. 64). Mitjançant el futbol, es produeix una recuperació i una revalorització del ritual. Per tant, podem parlar d’un desplaçament del camp del ritual, que va del domini religiós al secular. L’estadi, els equips de futbol i la tecnologia, afegits al misteri de l’imprevisible d’aquest esport, generen un ambient festiu ple de simbolismes, que inclouen des de l’aspecte purament màgic i supersticiós fins a un conjunt de rituals específics al món del futbol. El futbol actua socialment com una màquina de catarsi i pot esdevenir un ensinistrador de l’agressivitat de l’individu que troba un escapament i una canalització a la seva quotidianitat. El futbol s’ha convertit en tot un acte cerimonial.

El futbol d’avui en dia ens ha dut al concepte de moral universal. Ha nascut un nou tipus d’heroisme que la societat futbolística mitifica. Ha aparegut una nova ideologia, la del superhome, que amb les seves jugades es

ideology has appeared, the ideology of the superhero whose plays are turned into the stuff of myth, fostering a devotion and adoration in the masses and viewers that replaces those that had always been characteristic of religious worship. Any athlete who is a media darling has managed to reach the same level as the saints in the Christian church and has found stiff competition with all the symbolic elements. Consequently, the Christian creed has been replaced by prayers aimed at the goalkeeper for Porto and the Spanish team, Iker Casillas, or has led to the appearance of churches devoted to worshipping players. We have an example in the case of the Church of Maradona devoted to worship of the former Argentina soccer player, Diego Maradona; by extension, more and more entities are emerging that revolve around the worship of any media-darling soccer player. This new religious configuration has led us to view soccer as one of the phenomena of contemporary culture in which the qualities of the sacred are displayed the most often.

Bearing in mind the influence that soccer has gained in recent years, we cannot forget that postmodern man wants what is tangible and what can satisfy his needs immediately. Patience has given way to immediacy as a value. Waiting and listening have become signs of weakness. The era of *carpe diem* has taken root in today's society. For this reason, such common terms as the "new gods" or "stadium gods" have emerged to describe the great players. They are due to the replacement of this expression from religion to sports religiosity, which dovetail with Duch's claim that, "The main functions that religions perform are to reinforce and maintain cultural values" (Duch, 2001, p. 149).

One question that we must ask based on this constant emergence of entities of worship in relation to soccer lies is regarding their essence. Therefore, we must question whether this social phenomenon should truly be viewed as a profane religion. Another question is to wonder whether soccer has really become a religion that has replaced Christianity. In this case, soccer would have signaled the disappearance of Christian worship, or at least would have forced it into the background, or perhaps soccer would simply have become a religion with more devotees than Christianity, without this meaning the disappearance

converteix en un mite, fomentant en les masses i en els espectadors una devoció i una adoració que substitueix les que sempre havien estat característiques del culte religiós. Qualsevol figura mediàtica esportiva ha aconseguit situar-se al mateix nivell que els sants de l'església cristiana i ha trobat una forta competència amb tots els elements simbòlics. Conseqüentment, el credo cristià s'ha vist substituït per les pregàries dirigides al porter del Porto i de la selecció espanyola, Iker Casillas, o ha generat l'aparició d'esglésies dedicades al culte de jugadors. En tenim un exemple en el cas de l'església *maradoniana* dedicada al culte a l'exfutbolista argentí, Diego Maradona, i per extensió, cada vegada amb més freqüència sorgeixen entitats enfocades als cultes envers qualsevol futbolista mediàtic. Aquesta nova configuració religiosa ens ha dut a considerar el futbol com un dels fenòmens de la cultura contemporània en què es manifesten amb més freqüència algunes qualitats de caire sagrat.

Tenint en compte la influència que en els darrers lustres ha pres el futbol, no podem oblidar que l'home postmodern desitja tot allò tangible i que pugui satisfer les seves necessitats de manera immediata. La paciència com a valor ha deixat pas a la immediatesa. L'espera i l'escolta han esdevingut signes de debilitat. L'era del *carpe diem* ha calat fons en el context social actual. Per aquest motiu, sorgeixen en aquest món profà accepcions tan freqüentment utilitzades amb les quals es qualifiquen els grans jugadors de "nous déus" o "déus de l'estadi". Aquestes són degudes al sentit religiós substitutiu d'aquesta manifestació de la religiositat esportiva, que coincideixen amb l'afirmació de Duch quan comenta: "Les funcions principals que porten a terme les religions són reforçar i mantenir els valors culturals" (Duch, 2001, pàg. 149).

Una pregunta que cal plantejar-nos arran d'aquests continuats sorgiments d'entitats de culte en relació amb el futbol rau en esbrinar la seva essència. Per tant, cal formular-se la qüestió de considerar si realment aquest fenomen social cal entendre'l com una religió profana. Una altra pregunta ens du a qüestionar-nos si realment el futbol s'ha convertit en una religió que ha substituït la religió cristiana. En aquest cas, el futbol hauria suposat la desaparició del culte cristià o, si més no, l'hauria obligat a passar a ocupar un segon terme, o simplement, el futbol hauria esdevingut una religió amb més fidels que el cristianisme, sense que aquest fet impliqui la desaparició d'aquest últim. Estem en condicions d'afirmar que

of that faith. We are poised to state that we are witnessing a displacement of the qualities of sacred elements to profane realities. However, some people do not agree with this position, such as José M. Mardones, who does not view these forms of religion as a degradation of institutional Christian religion but more as “expressions of a supposed religious modernization present in all social spheres” (Mardones, 1994, p. 42).

Ritual Expressions in Soccer

Are there ritual expressions in soccer? This is a question that we can use to segue into the world of symbolism, myths and rites. In the second part of this study, we make some observations, not to study them from a religious perspective but instead as a mimetic derivation. The world of soccer today has turned it into part of its essence, appropriating not only specifically religious terms and language (which Christianity uses to explain its rites and beliefs) but also becoming part of the world of sports, specifically soccer. The word “symbol”, from the Greek word *symbolon*, is similar to the meaning of meeting, pact. A symbol:

...is a form of expression, a kind of language, a way of entering into relation; a symbol is, because of its meaning, because of what it says. However, symbols themselves do not say, mean, and what they mean they cannot say; this is why a symbol evokes, summons. (Mèlich, 2010, p. 109).

Religious practices which seek to bring man close to the sacred have given way to an entire array of ritual practices which man follows devoutly today. The faithful who used to congregate in the temples, in the churches, cathedrals and other places of worship, have exchanged these venues for the large stadiums, which have now become new holy spaces and the center of worship. The deities and sacred objects which they worshipped were always geared towards the hope of a future life. In his first letter to the Corinthians, the Apostle Paul called it “the goal or crown of life”. All a Christian needed was faith to achieve it. In contemporary society, thanks to soccer, a new religious culture is being nurtured whose hallmark is the replacement of sacred elements and faith in the hope of achieving life in the hereafter

s'està produint un desplaçament de les qualitats dels elements propis d'allò sagrat cap a realitats profanes. En canvi, hi ha veus que no ho entenen d'aquesta manera, per exemple en José Mª Mardones, qui no veu en aquestes formes de religió una degradació de la religió institucional cristiana sinó que més aviat les entén com a: “Manifestacions d'una suposada modernització religiosa present en tots els àmbits socials” (Mardones, 1994, pàg. 42).

Manifestacions rituals al futbol

Hi ha manifestacions rituals al futbol? Aquesta és una qüestió que ens pot servir d'introducció al món del simbolisme, dels mites i dels ritus, dels quals en el segon apartat d'aquesta investigació s'ha fet un apunt però sense estudiar-ho des d'una perspectiva religiosa sinó com una derivació mimètica, i que el món del futbol actual ha convertit en part de la seva essència, apropiant-se no només de termes i del llenguatge específic religiós (que el cristianisme utilitza per explicar els seus ritus i creences) sinó entrant a formar part del món de l'esport, concretament del futbol. La paraula símbol del mot grec *symbolon* ens apropa al significat de reunió, pacte. El símbol:

És una forma d'expressió, una manera de llenguatge, una manera d'entrar en relació; el símbol és, pel que significa, pel que diu. Però, pròpiament, el símbol no diu, vol dir, i el que vol dir no ho pot dir, per això el símbol evoca, convoca (Mèlich, 2010, pàg. 109).

Les pràctiques religioses que pretenien apropar l'home a allò sagrat han deixat pas a tot un ventall de pràctiques rituals, que l'home actual segueix amb devoció. Els fidels que es congregaven als temples, a les esglésies, catedrals i d'altres llocs de culte, han canviat aquests escenaris pels grans estadis, convertits ara en nous espais sagrats i en centre de culte. Les divinitats i els objectes sagrats a qui es dirigia el culte religiós, estaven sempre orientats a l'esperança d'una vida futura. L'apòstol Pau en la seva primera carta als Corintis ho havia anomenat com “La meta o la corona de la vida” (I Cor, 5, 2-4). Només es demanava una fidelitat per part del cristià per aconseguir-la. En la societat contemporània, gràcies al futbol, s'ha alimentat una nova cultura religiosa en la que el tret més característic és la substitució dels elements pròpiament sacres i la fe en

with the deification and idolatrous worship of new gods which are human and earthly in appearance. Earthly transcendence and the assurance of a future life have been replaced with something more tangible and accessible: the victory of a soccer team, with all the symbolic connotations that are heaped on the practice of this sport. It is a retroactive act, a return to the thinking and beliefs that had emerged in ancient Greece, where gods and men shared space and forged relations, both love and hatred, so the coexistence of these feelings was normal.

One commonplace in contemporary societies which has helped to foster this new religion is the presence and influence of the media. With a high component of abstraction, they have been present in the lives of modern men as a normal fact. As Ángel Castiñeira noted: “They have replaced the epic tales of Homer and Pindar, metaphorical tales which brought the gestures of heroes and deities to the poor man” (Castiñeira, 1991, p. 109). They are called the mass media, and their objectives include leading us to believe that all repetitive behaviors are ritual. This concept has become an element of analysis and a topic of study in contemporary societies, even though a more intellectual sector of the population believes that rational thinking has been unable to generate serious rites comparable to the rites associated with beliefs, as happened in the ancient world. It is common to say and argue, as Segalen notes, that “man’s arrival in the communication society is to blame for the fact that ritual expressions are increasingly veering towards spectacle” (Segalen, 2005, p. 340).

This tergiversation of sports, now turned into spectacle, is a revelation of the decline of today’s society, fed and manipulated by the presence of fetishistic elements that generate misleading images. This montage of the spectacle of sports acts as a machine of catharsis, as a domestication of the individual’s aggressiveness.

What does seem certain is that the concept of hope for salvation, which grounded the Christian religion, has given way to a hope focused on achieving a championship of sports victories, an idea that can lead us to the statement that societies in general and soccer society in particular have a strong need for symbolism.

Augé describes this in a fairly understandable way:

l’esperança de la consecució d’una vida supraterranal, per la divinització i el culte idolàtric envers uns nous déus de caire humà i terrenal. La transcendència vital i l’obtenció de la vida futura s’ha vist substituïda per quelcom més tangible i proper: el triomf d’un equip de futbol, amb totes les connotacions simbòliques que du afegides la pràctica d’aquest esport. És un fet retroactiu en el temps, un retorn al pensament i les creences que havien sorgit a l’antiga Grècia, on els déus i els homes compartien espai i s’establien entre ells relacions, que tant podien ser d’amor com d’odi, per tant, la convivència entre aquests dos sentiments era quelcom de normal.

Un fet normal dins les societats contemporànies i el que ha ajudat a fomentar aquesta nova religió, ha estat la presència i la influència dels mitjans de comunicació. Aquests, amb un alt component d’abstracció, són presents en les vides dels homes moderns com un fet normal. Com apuntava Ángel Castiñeira: “Han substituït els relats èpics d’Homer i de Píndar, uns relats metafòrics que apropaven les gestes dels herois i de les divinitats al pobre” (Castiñeira, 1991, pàg. 109). Són els anomenats *mass-media*, que entre altres objectius, volen fer creure que tot comportament repetitiu és un ritual. Aquest concepte s’ha convertit en un element d’anàlisi i objecte d’estudi en les societats contemporànies, encara que per un sector més intel·lectual de la població es creu que el pensament racional, no ha sabut generar ritus seriosos comparables als ritus associats a les creences, com passava en l’antiguitat. És freqüent dir i argumentar, com apunta Segalen: “L’arribada de l’home a la societat de la comunicació és la culpable del fet que cada cop amb més freqüència les manifestacions rituals tendeixen a l’espectacle” (Segalen, 2005, pàg. 340).

Aquesta tergiversació de l’esport, transformat ara en espectacle, és una revelació de la decadència de la societat actual, alimentada i manipulada per la presència d’elements fetixistes que generen imatges enganyoses. Aquest muntatge de l’esport espectacle actua com una màquina de catarsi, com una domesticació de l’agressivitat de l’individu.

El que sí sembla cert és que el concepte d’esperança de salvació, que va fomentar la religió cristiana, ha deixat pas a una esperança centrada en la consecució d’un campionat de triomfs esportius, una idea que ens pot dur a l’afirmació que les societats en general i la societat futbolística en concret tenen una gran necessitat de simbolització.

We in the West live in an era when the meaning of existence is constructed empirically as any everyday act, without the individual being obsessively concerned with the problem of fate (Augé, 1999, p. 64).

This way of thinking has become a commonplace in contemporary thinking; it has led to a disorder over the fact that man seeks the meaning of his existence through practices of secular sacredness. We view soccer as a game full of rituals, and we have to accept the fact that we are witnessing a displacement of the social function of the Christian church. It is obvious that soccer has a global power of attraction at all levels, both consciousness and expression, and that it is capable of unifying a series of rituals in a diversified society. It also encompasses different fields in human nature and contributes to social construction. Viewed as a game, soccer takes on the strategic duty of offering a ludic structure that connects part of the “self” with social acts. Nor can we forget the fact that this sport is a showcase in which different cultures can show off all their values and, along the way, learn about others with the goal of cultural enrichment.

People go from performing the rational activities of their jobs to the stadium, where they can experience strong emotional intensity. Soccer fills the contemporary space of ritual signs. It thus becomes an escape valve for rigid everyday experiences, because the rites of soccer give the body a use that it no longer has in work life. Therefore, we can also state that soccer has become a sensorial tool. Pascal Boniface believes that “soccer is one of the means that the actors in international life have to either fight with each other or forge alliances” (Boniface, 1999, p. 96). Indeed, it allows new fields of integration to open up and offers the imagination of its fans, and those not so fond of it, a way out, a channel through its symbolizations. It also makes it possible to express ritual forms which are directly involved in constructing their identities, partly mitigating the effects of globalization.

Social cohesion became one of the inherent manifestations of Christianity. Public manifestations of group belonging or the manifestations that often accompanied Jesus in his acts are echoed in the collective experiences during the liturgy of a soccer match. The songs, prayers and gestures resemble

Augé, ho descriu d’una manera bastant entenedora:

Vivim en una època a Occident en què el sentit de l’existència es construeix de forma empírica com qualsevol fet quotidià sense que el problema del destí preocupi obsessivament l’individu (Augé, 1999, pàg. 64).

Aquesta manera de pensar s’ha convertit en un fet comú en el pensament contemporani; s’ha produït un trasbals pel fet que l’home cerqui el sentit de la seva existència de l’home mitjançant pràctiques de sacralitat laica. Considerem el futbol com un joc ple de rituals i hauríem d’acceptar el fet que s’està produint un desplaçament de la funció social de l’església cristiana. És evident que el futbol gaudeix d’una capacitat de convocatòria global a tots els nivells, tant de consciència com d’expressió, i que és capaç d’unificar tot un seguit de rituals davant d’una societat diversificada. També engloba diferents camps de la naturalesa humana i contribueix a la construcció social. El futbol, considerat com a joc, assumeix el deure estratègic d’oferir una estructura lúdica que connecti part del “jo” amb els fets socials. Tampoc podem obviar que el futbol és un aparador en què les diferents cultures poden mostrar tots els seus valors i, de pas, conèixer-ne d’altres amb l’objectiu d’enriquir-se culturalment.

L’home passa de realitzar les activitats racionals de la seva feina a l’estadi, on respira una forta intensitat emocional. El futbol omple l’espai contemporani de signes rituals. Així, es converteix en una vàlvula d’escapament de les rígides exigències quotidianes, perquè els ritus del futbol atorguen al cos un ús que ja no té en la vida laboral. Per tant, també podem afirmar que el futbol ha esdevingut una eina sensorial. Pascal Boniface entenia que “El futbol és un dels mitjans de què disposen els actors de la vida internacional per barallar-se o apropar-se” (Boniface, 1999, pàg. 96). En efecte, permet que s’obrin nous camps d’integració i ofereix a la imaginació de l’aficionat, i també als que no ho són tant, un escapament, una via de canalització per les seves simbolitzacions. Possibilita també el fet de poder expressar unes formes rituals que participen directament en la construcció de les seves identitats, mitgant en part els efectes de la globalització.

L’aspecte de cohesió social va esdevenir una de les manifestacions pròpies del cristianisme. Les manifestacions públiques de pertinença al grup o les manifestacions que sovint acompanyaven Jesús als seus actes, poden

a Christian sacrament and lead to the configuration of a single body and soul. The proxemia generated around these groupings turns into a social bond that keeps those who share the same passion bound together and makes them feel like the members of a group.

One characteristic of the capitalistic system is the fetishization of sacred objects, as symbolized by soccer players' jerseys or the other parts of their uniforms, which are often regarded as veritable relics and collector's items. One perspective sketched by the writer Vicente Verdú leads us to soccer studied from a chronological perspective with a personality that is comparable to myths and religious aspects. As Verdú mentions, this world respects conscious thinking. From this perspective, soccer is viewed as a non-historical phenomenon because of its correspondence with a system of ceremony and events. It entails the intervention of a time factor that is not chronological but mythical, a space resembling any tribal scene, endowed with an energy that Verdú calls “libidinous”, representative of life and death with a very clear target: “the fan, the eager enthusiast” (Verdú, 1980, p. 89). In this way, adhesion to soccer is permeated with mythical, tribal and religious elements which multiply the event and make it transcendental while at the same time symbolizing individualism. The soccer team tends to act as a totemic figure of its communities; its wins or losses are tribal or collective.

Conclusions

Today, the language of soccer is international. We believe that it can help people from different cultures, religions and ages understand each other. This study aims to demonstrate that modern soccer has usurped the language from the world of the sacred and become a new religion. The religious act, as Lluís Duch noted, becomes a form of civilization, “it is part of an organic whole with the culture in which it has taken shape and become known” (Duch, 2001, p. 42). We are not striving to be bold when we state that in certain contexts we can even claim that it has replaced religion. We want to state, as the conclusion to this study, that soccer is also a reflection of contemporary society and has become a ritual manifestation, a symbolic mirror of the social structure of our culture.

tenir un punt d'analogia amb les experiències comunitàries viscudes durant la litúrgia del partit de futbol. Els cants, les pregàries i els gestos s'assemblen a la realització d'un sagrament cristià i fan que es configuri un sol cos i una sola ànima. La proxèmia generada entorn d'aquests agrupaments esdevé un vincle social que manté units aquells que comparteixen la mateixa afició i els fa sentir membres d'un grup.

Una de les característiques pròpies del sistema capitalista és el fetixisme dels objectes sagrats, com ara el simbolitzat en les samarretes dels futbolistes o altres parts de la seva indumentària, sovint considerades en alguns casos com autèntiques relíquies i objectes de col·leccionistes. Una perspectiva dibuixada per l'escriptor Vicente Verdú ens porta al futbol estudiat des d'una perspectiva cronològica amb un caràcter comparable a mites i aspectes religiosos. Un món que, segons comenta Verdú, respecta el pensament conscient. El futbol s'entèn des d'aquesta perspectiva com un fenomen no històric, per la seva correspondència amb un sistema de cerimònia i d'esdeveniments. Es produeix una intervenció del factor temps no cronològic, sinó mític, un espai semblant a qualsevol escena tribal, dotat amb una energia que Verdú anomena “libido”, representativa de la vida i la mort amb un destinatari molt clar: “El seguidor fanàtic, l'apassionat calent” (Verdú, 1980, pàg. 89). Així, d'aquesta manera, l'adhesió al futbol està impregnada d'elements mífics, tribals i religiosos que multipliquen el succés, el fan transcendental i alhora, simbolitzen l'individualisme. L'equip de futbol sol actuar de figura totèmica de les seves comunitats; es guanya o es perd a nivell tribal i col·lectiu.

Conclusions

L'idioma del futbol actual és internacional. Creiem que pot ajudar a l'entesa entre les persones de diferents cultures, religions i edats. Aquest estudi intenta demostrar que el futbol modern ha usurpat un llenguatge propi del món sagrat i s'ha convertit en una nova religió. El fet religiós, com ens apuntava Lluís Duch, esdevé una forma de civilització, “Forma un tot orgànic amb la cultura en la que s'ha format i donat a conèixer” (Duch, 2001, pàg. 42). No pretenem ser agosarats en afirmar que en certs contextos fins i tot podríem parlar d'un substitut de la religió. Volem constatar, com a conclusió de l'estudi, que el futbol és, també, un reflex de la societat contemporània i que s'ha convertit en una manifestació ritual, en un mirall simbòlic de l'estructura social de la nostra cultura.

We have sought to report on how there has been an increase in the cult of soccer and its star players in recent years, as well as of the aspects surrounding it. This cult is comparable to the worship professed in religion. In this sense, we have sought to highlight that the only thing missing would be faith in supernatural beings, although, as discussed above, the stars of this sport are often regarded as such because of their actions on the field.

A second conclusion would be to claim that rites, myths and symbols are present in the very language of soccer. Currently, it is no longer just an athletic activity but also represents a necessity for a society immersed in an overall crisis of values which is calling for more room for leisure. We can metaphorically claim that the world moves at the speed of the ball, from the schoolyard in marginal neighborhoods to the large stadiums. Therefore, we can consider soccer and satisfaction as synonymous. The chants, the fashions, the passions, the feelings of guilt, hatred, agony of the major championships and epic matches, the struggle, the business, war, love, politics and above all these factors, the purpose of our study: the phenomenon of religion. In 1898, Émile Durkheim stated that religious acts “were those phenomena which contain obligatory forms of faith associated with defined forms of action” (Duch, 2001, p. 96). Thus, they foster a dependency in the individual which gives rise to a religious veneration in their milieu.

One of the aspects we mentioned in relation to religious symbolism is ritual: something is expected to be achieved by all rituals. In the ritual of soccer, the peak consists in finding and celebrating the liturgy of the match, a factor that entails a small allotment of time and allows “contemporary man to experience happiness, without forgetting that the history of soccer contains a true anthology of superstition, plagued with amulets, talismans and ritual gestures which the player uses as crutches on which to support their insecurities” (Valdano, 2002, p. 248).

Finally, we can conclude that soccer has become a cornerstone in the process of humanization. It is a unique anthropological phenomenon because of the symbiosis with the culture of peoples, their history, tradition and customs, its symbiosis with the magical and sacred. In this study, we have sought to convey how soccer has been used as a communication link between all these factors, becoming a key element

Hem volgut fer-nos ressò de com en els darrers anys s’ha produït un augment del culte envers el futbol i els seus protagonistes, com també, dels aspectes que l’envolten; un culte comparable al que es professa en el fenomen religiós. En aquest sentit, hem destacat que només hi faltaria la fe en els éssers sobrenaturals, encara que, sovint, tal i com hem vist, els protagonistes d’aquest esport són considerats com a tals per les seves accions en el terreny de joc.

Una segona conclusió seria la d’afirmar que els ritus, els mites i els símbols estan presents en el llenguatge propi del futbol. Actualment, ja no només és una activitat esportiva sinó que representa la necessitat d’una societat immersa en una crisi generalitzada de valors, que demana més espais d’oci. Podríem assegurar de manera metafòrica que el món es mou al ritme de la pilota, des del pati de l’escola als barris marginals fins als grans estadis. Així doncs, podem considerar futbol i satisfacció com a sinònims. Els càntics, les modes, la passió, els sentiments de culpa, d’odi, l’agonia dels grans campionats i de partits èpics, la lluita, el negoci, la guerra, l’amor, la política, i per sobre de tots aquests factors l’objectiu del nostre treball: el fenomen religiós. L’any 1898, Émile Durkheim ja havia afirmat que els fets religiosos “Eren aquells fenòmens que contenen formes obligatòries de la fe associades amb formes definides d’acció” (Duch, 2001, pàg. 96). Així, fomenten en l’individu una situació de dependència que dins el seu entorn dona lloc a una veneració religiosa.

Un dels aspectes que hem esmentat en relació amb el simbolisme religiós és el del ritual; de tot ritual s’espera que es compleixi. En el ritual del futbol la culminació màxima consisteix en trobar, en la celebració de la litúrgia del partit, un factor que suposi una petita porció de temps i que permeti que: “L’home contemporani pot experimentar la felicitat, sense oblidar que la història del futbol conté una veritable antologia de la superstició, amb una plaga d’amulets, talismans i de gestos rituals que el jugador utilitza com a crosses on poder repenjar les seves inseguretats” (Valdano, 2002, pàg. 248).

Finalment, podem concloure que el futbol ha esdevingut un pilar en el procés d’humanització. És un fenomen antropològic únic, a causa de la simbiosi amb la cultura dels pobles, de la seva història, tradició i costums; de la simbiosi amb allò màgic i sagrat. En aquest treball s’ha volgut transmetre com el futbol ha servit de vincle de comunicació entre tots aquests factors,

in their interaction. Today, it can be considered a sport that helps ritual balance, and personal and social realization. We also believe it can be a good pathway for personal development and transformation, a shortcut to happiness, as the philosopher Albert Camus noted when he stated that the place that produced the most happiness was the stadium filled with spectators (Pérez, 2006, p. 44). In this study, we have sought to highlight the certainty that soccer has unquestionably become a social and universal phenomenon with a host of religious connotations. As a game, it has become a global act which covers the ludic needs of human beings during their lives. Soccer represents the uncertainty of contemporary man's fate.

Conflict of Interests

None.

References | Referències

- Arranz, X. (2012). *Futbol i religió. Una dimensió simbòlica i pedagògica* (Tesi doctoral inèdita, Universitat de Barcelona, Barcelona, Espanya).
- Augé, M. (1982). Football, de l'histoire sociale a l'anthropologie religieuse. *Le débat* (17), 12-13.
- Augé, M. (1996). *Dios como objeto, símbolos, cuerpos, materias, palabras*. Barcelona: Gedisa.
- Augé, M. (1999). ¿Un deporte o un ritual? *A Fútbol y pasiones políticas*. Madrid: Temas de Debate.
- Boniface, P. (1999). Geopolítica del fútbol. *A Fútbol y pasiones políticas*. Madrid: Temas de Debate.
- Bromberger, C. (2000). El Fútbol como visión del mundo y como ritual. *A Nueva antropología de las sociedades mediterráneas*. Barcelona: Icaria.
- Brune, F. (1999). Un resumen de la condición humana. *A Fútbol y pasiones políticas*. Madrid: Temas de Debate.
- Pérez, J. (2006). *Los nobel del fútbol*. Barcelona: Meteora.
- Castiñeira, A. (1991). *Desafiaments culturals dels anys 90*. Barcelona: Cruïlla.
- Duch, J. S. (2001). *Antropología de la religión*. Barcelona: Herder.
- Duch, J. S. (2005). *Futbol, metàfora d'una guerra freda*. Barcelona: Proa.
- Durkheim, E. (1982). *Las formas elementales de la vida religiosa*. Madrid: Akal.
- Göldenboth, N. (2006). *El culto al balón*. Goethe Institut.
- López, J. Á., (1997). El deporte, espacio educativo. *XII Seminario Interuniversitario de Pedagogía Social*. Universitat de Deusto.

convertint-se en un element clau per a la interacció d'aquests. Actualment, es pot considerar un esport que ajuda a l'equilibri ritual, a la realització personal i social. També creiem que pot suposar un bon camí per al desenvolupament i la transformació personal, una drecera cap a la felicitat, tal com ja ho apuntava el filòsof Albert Camus, afirmant que el lloc que li produïa més felicitat era un estadi ple de públic (Pérez, 2006, pàg. 44). Hem volgut destacar en l'estudi la certesa, que el futbol s'ha convertit, sens dubte, en un fenomen social i universal amb moltes connotacions religioses. Com a joc ha esdevingut un fet global que cobreix la necessitat lúdica que té l'ésser humà durant la seva vida. El futbol representa la incertesa del destí de l'home contemporani.

Conflicte d'interessos

Cap.

- Mardones, J. M. (1994). *Para comprender las nuevas formas de religión*. Estella: Verbo Divino.
- Mèlich, J. C. (2010). *Ética de la compasión*. Barcelona: Herder.
- Morris, D. (1982). *El deporte rey, ritual y fascinación del fútbol*. Barcelona: Argós Vergara.
- Nadal, T., & Mas, P. (2010). *Del filósofo clásico al deportista de élite, Sirve Nadal responde Sócrates*. Barcelona: Random House Mondadori.
- Osúa, J. (2009). *Esport i religió. Una aproximació fenomenològica*. Barcelona: Claret.
- Osúa, J. (2010). Futbol, desconstructivisme i religió. *Ars Brevis* (39), 322.
- Pontificia Comissió Bíblica. (1994). *La interpretació de la Bíblia en l'Església*. Barcelona: Claret.
- Ramonet, I. (2005). *Un hecho social total a fútbol y pasiones políticas*. Madrid: Temas de Debate.
- Ramos, R. (5 de maig de 2011). La Santíssima Trinitat azulgrana. *La Vanguardia*, pàg. 56.
- Segalen, M. (2005). *Ritos y rituales contemporáneos*. Madrid: Alianza.
- Suñen, L. (2003). Las metáforas del hincha. A J. Serna, *El fútbol o la vida*. València: Col·legi Major Peset.
- Turró, G. (2010). Humanisme i esport: proposta d'una axiologia pedagògica (Tesi doctoral inèdita, Universitat de Barcelona, Barcelona, Espanya).
- Valdano, J. (2002). *El miedo escénico y otras hierbas*. Madrid: El País Aguilar.
- Verdú, V. (1980). *El fútbol, mitos, ritos y símbolos*. Madrid: Alianza.